

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím: *Hogyan nyílt meg a Nemzeti Színház 100 évvel ezelőtt.*

Forrás: *Bpesti Hírlap*

Bn.

(Hely)

1937 VIII. 22.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Nemzeti Színház

Idő

1837/1937

emély

SZÍNHÁZ MŰVÉSZET

Hogyan nyílt meg a Nemzeti Színház száz évvel ezelőtt

Vasárnap lesz száz éve, hogy a Nemzeti Színház — akkor még *Pesti magyar színház* — a „József külvárosban”, a régi Kerepesi-úton megnyílt. A Burgszínház akkor már nagy múltú intézmény volt, a Comédie Française Molière háza pedig több mint másfélszáz éve volt a francia nemzet büszkesége. Mindamellett a mi Nemzeti Színházunk, amely nem királyi kegynek köszönheti létezését és felvirágzását, mint a két másik nagy színház, vagy a müncheni, weimari és egyéb régi német udvari színpadok, egyike a legjelentékenyebb kulturális intézményeknek az európai kontinensen és klasszikus repertoárjával s modern műsorával egyenértékű versenytársa mind a Burgszínházaknak, mind Molière házának.

Igaz, a Burgszínház is, a Comédie is saját pompás palotájában virágzik, a mi Nemzeti Színházunk pedig vendéghajlékban kénytelen meghúzódni. de a színházat

végül is nem a falak, kupolák és márványoszlopok teszik elsősorban, hanem a *szellem, amely benne él.* Ez a szellem pedig ma is épp oly lelkes, friss és töretlen, mint volt száz év előtt, amikor tekintetes *Bajza József* direktor úr és *Mátrai Gábor* muzsikái igazgató úr vezetése alatt először hirdetett előadást a „*Pesti magyar színház*”.

Bizony, akkor is szerény hajléka volt a nemzeti színházaknak. Mint *Jókai Mór* írja a „*Kárpáthy Zoltán*”-ban, a „kétkedők mosolyogva csoportosultak a Kerepesi-úton azon nap reggelén, melynek estéje az ígért ünnepélyre volt kitűzve. Volt is miért mosolyogniuk. *Egy otromba négyszögletes épület állt előttük, még be sem vakolva, nem hogy kimeszelve; körül az udvaron építőállványok, kő- és téglahalmok, meszes vermek, homokkupacok,*

deszka, léctördelék. Aki keze-lába kockáztatásával betekintett az épületbe, gyönyörű hangversenyhez jutott: *fűrész és kalapács, gyalu és szekerce dolgozott a világot ábrázoló deszkákon, a fűrő-faragó emberek jobbra-balra taszigáltak egy-egy fantasztikus alakot, ki papírköteggel kezében a színpadra tévedt. Talán Thália papja? Szegény! Ez ma játszani akar itt!...*”

De a színház hirdető táblájára már kiragasztották az első előadás kétkeretes színlapját, amely piros-fekete betűkkel a következőket hirdette:

PESTI MAGYAR SZÍNHÁZ

Augusztus 22. 1837.

Árpád ébredése

Előjáték a magyar színház megnyitása ünnepére. Vörösmartytól.

Es ezután következtek a szereplők, jórészt a magyar színháznak ma már halhatatlan nevei:

Árpád: Lendvay, Sírzellem: László, Költő: Egressy Gábor, Színész: Lendvayné, Első hölgy: Déryné, második hölgy: Laborfalvi Róza, Első ifjú: Szerdahelyi. Öreg: Bartha, Irigység: Szigligeti, Csáb: Hetényi, Résztvétel: Hubenay, Rágalom: Kovácsné, Gúny: Fancsy, Kajánság: Egressy Benj. Megvetés: Havi, Éhhalál: Szilágyi.

Belizár: Megyeri; Antonina: Laborfalvi Róza

Vörösmarty előjátéka után Schenk Eduárd *Belizár* című 5 felvonásos szomorújátékát adták elő Kiss János fordításában, a következő szereposztásban: Justinian, keletrómai császár: Szentpétery, Belizár, főhadvezér: Megyeri, Leo, Nicanor, Rufin, a császári őrség ezredesei: Bartha, Udvarhelyi, Fancsy, Eutrop főkamrás: Szilágyi, Octáv, alánok vezére: Hetényi, Alamir, ifjú vandál, Belizár foglya: Egressy Gábor, Antonina, Belizár neje: Laborfalvi Róza, Irene, leánya: Lendvayné, Zsófia, Eudora, Irene barátnéi: Bartháné, Szathmáry Carolina.

Szabó mester és pesti polgár

Nem kevésbé érdekes, ami a szereposztás után következik. A színlap — akárcsak ma — sorra veszi, kik festették a díszleteket, készítették a ruhákat, ki írta a kísérőzenét — a következőképpen: „A díszítményeket festette *Neffe úr*, a pesti német színház festője. A magyar színház ábrázolatát, valamint Pest

Dunasorát festette *Ottó úr*, a pesti magyar színház festője. A *gépelyeket* készítette *Schutz úr*, a müncheni kir. színház *gépelymestere*. Az öltözeteket készítette *Kostyal András úr szabómester és pesti polgár*.”

Az egész előadást megnyitó muzsikát ezen cím alatt „Thalia diadalma az előítételeken” ezen alkalomra készítette *Heinisch József úr*, a pesti magyar színház *hangászai karmestere*; ugyanezen alkalomra készült és elő fog adni „Nemzeti örömhangok a pesti magyar színház megnyitásának emlékére” szerző *Rózsavölgyi*.

Az előjáték és Belizár között egy magyar tánc lesz, betanítva Szöllősy úrtól, muzikája *Rózsavölgyitől*. — A magyar táncosok köntösét készítette *Klaszy Vencel úr szabómester és pesti polgár*.

Az első színlap már *hirdetéseket* is közölt. Dr. *Christen* patikus és a „Wanko porcellán és kőedényáru” kereskedő *jelentését* mellékelte.

Az előadás

A mesteremberek mégis elkészültek estére a munkájukkal, mert a megnyitó-előadás programszerűen megtörtént. A nézőtérén ugyan csak pár *petroleumlámpa* égett és az *udvari páholy*, a *nádorispán páholya* üres volt, de a színház teljesen megtelt és a nézőtérén ott ült *Földváry Gábor*, az alapító alispán és *Nyáry Pál* is. Az egykorú lapok hí tudósítást közölnek erről az eseményről. De valamennyiüknél szebben, szívesebben és meghatóbban tudósít erről a nemzeti ünnepről *Jókai Mór*, aki akkor ugyan még csak tizenkét éves fiú volt, de emlékeiből, a szájhagyomány és nem utolsó sorban *Laborfalvi Róza* elbeszélése nyomán így írta le később ezt a nevezetes előadást a „*Kárpáthy Zoltán*” lapjain:

„Eljött végre az est, ütött a sok szívdobogással várt óra, megnyíltak a magyar művészet templomának kapui és ime minden résziben megtelt a ház és nem szakadt le, pedig volt mit viselnie örömeinek túlsúlyában, ott voltak a főnemeseik bársónyos páholyaikban, a deli úrnők, kiknek hatyúkeblében eddig nem érzett öröm dobogott; ott voltak az együgyű emberek a tömött karzaton, kik hat napon át dolgoztak, hogy a hetediket megünnepelhessék; ott volt az ősz nemes, ki ifjú

korának kedve gondolatját látta felépülve és az ősz napszámos, ki ingyen dolgozott a nemzeti színház felépítésében és mindenki örült annak, hogy a másikat ott látja, a főúr a szegénynek, a pór a nemesnek és a szentelt öröm rózsavilágán át minden olyan szépnek, olyan nagynek tetszett; — minő pompás épület, mily büszke csarnokok; ragyogó és díszes minden; és ah, most föllebben a függöny, elhangzik az első mondat; oh, mi szépen hangzik!... Oh, mi szépen hangzik! Nézetek, nézzetek körül, körül: mi csillog az emberek szemében mindenütt? Drága gyöngy, drága gyémánt az; szép hölgyeink, hagyjátok azt ragyogni...”

„S midőn az utolsó szózat is elhangzott az előadott magasztos műből, jóltevő sóhaj látszott megingatni a lehulló függönyt; és midőn elhagyták a házat, senki sem volt, aki vissza ne tekintett volna rá még egyszer; bizonyára kívülről is szép az, tán a hold és a csillagok világa tette szebbé néhány óra alatt? és mily nagyszerű, mintha felmagasult volna tegnap óta.”

A Pesti Magyar Színház így kezdte meg működését száz esztendő előtt. S bár mai nevét, a *Nemzeti Színház* nevet csak három évvel később 1840 augusztus 8-án,

a *Báthory Mária* dalmű bemutatója napján vette csak fel, a tények bizonyítják, hogy a nemzet már az első naptól kezdve a saját színházának, nemzeti intézménynek tekintette a kék-arany interieurű kedves kerepesi-úti színházat, amelyet oly elhamarkodva bontott le egy türelmetlen, előre nem látó nemzedék.

A Nemzeti Színház jubileumi ünnepségei

A Nemzeti Színház egész idei évadja a centennárium jegyében áll, a jubileum napján azonban — nyári szünet lévén — csak *házi ünnepséget* tarthat a színház.

Dél előtt fél tíz órakor a Kerepesi-úti temetőben a Nemzeti Színház *megkoszorúzza első igazgatójának, Bajza Józsefnek a sírját*. Ünnepi beszédet mond *Németh Antal* igazgató az összes tagok és alkalmazottak jelenlétében.

Dél előtt fél 11 órakor református hálaadó istentisztelet lesz a református papnevelés Calvin-termében. *Prédikál Muraközy Gyula dr., orgonál Ákom Lajos*.

Dél előtt fél 12 órakor római katolikus hálaadó istentisztelet lesz a Szent István-bazilika Lipót-kápolnájában. *Misézik és prédikál Witz Béla dr., orgonál Koudela Géza dr., énekelnek: Eyssen Irén és Kiss Ferenc*.

Délután 2 órakor *Németh Antal* igazgató vezetésével autón küldöttség indul *Tassra, Földváry Gábor*, az „alapító alispán” sírjának megkoszorúzására.

Délután fél 7 órakor a Nemzeti Színház összes tagjai és alkalmazottai, a Gyöngyösi Irodalmi Társaság ünnepéjébe kapcsolódva, a régi *Nemzeti Színház* telkén *koszorútetéttel* áldoznak a színházalapító ősök emlékének.

Este fél 8-tól fél 12-ig a *Nemzeti Színház* *feldíszített épületét* *ünnepélyesen* *világítják*.